

SA EXAM PAPERS This Paper was downloaded from SAEXAMPAPERS
SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

**SA EXAM
PAPERS**

SA EXAM PAPERS

Proudly South African

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBATSELA 2025

MEPUTSO: 70

NAKO: Diiri tše 2½

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 20.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo ka šedi pele o thoma go araba dipotšišo.
2. O se ke wa leka go bala lephephe ka moka. Lebelela diteng letlakaleng le le latelago gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tšeo o di badilego. Ka morago ga moo, bala dipotšišo gomme o kgethe tšeo o nyakago go di araba.
3. Lephephe le, le arotšwe ka DIKAROLO TŠE NNE:

KAROLO YA A:	Padi	(35)
KAROLO YA B:	Papadi/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Kanegelokopana	(35)
KAROLO YA D:	Theto	(35)
4. Araba dipotšišo TŠE PEDI fela go tšwa dikarolong TŠE PEDI.

KAROLO YA A:	PADI
	Araba potšišo ya 1 GOBA ya 2 ya padi yeo o ithutilego.
KAROLO YA B:	PAPADI/TERAMA
	Araba potšišo ya 3 GOBA ya 4 ya papadi/terama yeo o ithutilego.
KAROLO YA C:	KANEGELOKOPANA
	Araba dipotšišo KA MOKA tša dikanegelokopana.
KAROLO YA D:	THETO
	Araba dipotšišo KA MOKA tša theto.
5. Diriša lenaneotekolo.
6. Latela ditaelo ka šedi mathomong a KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE.
7. Nomora dikarabo tša gago go swana thwii le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
8. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
9. Kakanyo mabapi le taolo ya nako:
Šomiša tekano ya metsotso ye e ka bago ye 75 KAROLONG YE NNGWE le YE NNGWE.
10. Ngwala ka bothakga, ka mongwalo wa go balega.

LENANEOTEKOLO

KAROLO YA A: PADI		
Araba potšišo E TEE ka padi yeo o ithutilego.		
NOMORO YA POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. <i>Kgati ya moditi</i>	35	5
2. <i>Dilo tšela ke batho</i>	35	7
KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA		
Araba potšišo E TEE ka papadi/terama yeo o ithutilego.		
3. <i>Di šitile Phaahla</i>	35	9
4. <i>Ga le batswadi ba selo</i>	35	12
KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA		
Araba dipotšišo KA MOKA tša dikanegelokopana.		
5.1 'Moputso wa molwelannete'	18	15
LE		
5.2 'Go hloka tsebe'	17	16
KAROLO YA D: THETO		
Araba dipotšišo KA MOKA tša theto.		
6.1 'Mphe Matšatši'	18	18
LE		
6.2 'Afrika, Nagasello'	17	20

LENANEOTEKOLO

Dira leswao (✓) go lenaneotekolo le le latelago go kgonthišiša ge e ba o arabile dipotšišo ka moka tšeo di nyakegago.

KAROLO	NOMORO YA POTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	LESWAO (✓)
A: PADI	1–2	1	
B: PAPADI/TERAMA	3–4	1	
C: KANEGELOKOPANA	5	1	
D: THETO	6	1	

HLOKOMELA: Kgonthišiša gore o arabile dipotšišo go tšwa dikarolong TŠE PEDI fela.

KAROLO YA A: PADI**POTŠIŠO YA 1: KGATI YA MODITI – OK Matsepe**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

1.1 SETSOPOLWA SA A

O kwele gore Kgoši Ntweleng o be a hlatlangwa ke Ntshwarele, le gore mosadi wa bogošī o be a nyetše Mmatshhepho yoo a ilego a ba tlatlabalela ka go belega basetsana feela. O kwele gore Ntshwarele o ganne go bušwa ke Mmatshhepho, morwedi wa Kgoši Khomodi, le gore kgale le kgale ba be ba nyala wa bogošī ga Kgoši Dianthona. Barwa ba Kgoši Ntweleng ba ile ba gana ge se tsokangwa ke Mmatshhepho gwa se thuše selo ka ge go ile gwa be gwa ba bjalo, e le gore rangwane wa bona, e lego Ntshwarele, ga a rate ge le bona ba latela rragobona bogošing. 5

Mmatshhepho o ile go se tšea a se dula ka sešane sa basadi, ya ba mafelelo le mathomego a tšeo e lego ditabataba. Taba ye e bego e mo tshwenya e be e le tatedi ya gagwe, ka gore ka ge setšhaba se be se hlanogetše Kgoši Dianthona, go be go se ka moo ba ka yago go mo llela ka gona. Ga kgaetšediagwe mogadibo wa gagwe o ganne ka morwediye ka ge yoo a bego a lokologile ba be ba mo gana ka ge e le hlaba, Mmatshhepho a re go tloga letšatši leo wa bogošī o swanetše go nyalwa kgorong ya malahlakgati ya Theogedi, kgonthe gwa nyalwa morwedi wa Mahlatsemang, yoo e lego Thibathibetša. 10 15

Di ile mola di eme gabotse Thibathibetša a tla a ba pshira pelo ka go belega Nkgotlelele wa lehwepe ...

[Letl. 142]

- 1.1.1 Efa tswalano ya baanegwa ba ba latelago go tšwa setsopolweng se:
 (a) Mmatshhepho le Kgoši Khomodi
 (b) Mmatshhepho le Thibathibetša
 (c) Kgoši Ntweleng le Kgoši Dianthona
 (d) Barwa ba Kgoši Ntweleng le Ntshwarele (4)
- 1.1.2 Efa kakaretšo ya setsopolwa se ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 1.1.3 Laetša tekolapejana ya setsopolwa se. (1)
- 1.1.4 Tšweletša sehloa sa padi ye ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 1.1.5 Hlaloša ka dintlha TŠE PEDI ka fao diteng tša setsopolwa se di sepelelanago le morero wa padi ye ka gona. (2)
- 1.1.6 Hlaloša tebelelo ya mongwadi pading ye ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 1.1.7 Ka dintlha TŠE PEDI ahlaahla ka fao bothata bja padi ye bo rarolotšwego ka gona. (2)
- 1.1.8 Maikutlo a gago ke afe mabapi le sepheto sa Kgoši Ntweleng sa go gana go nyala gaKgoši Dianthona? Fahlela karabo ya gago ka lebaka la go kwagala. (2)

1.2 **SETSOPOLWA SA B**

Ka yeo nako ke ge Kwelapele, morwedi wa Kgoši Tetedi, a bušeditšwe gagabo, Kgoši Sefatamollo a bile a thaotše tšhimama ya gagwe gammogo le ya Kwelapele. Go ile yena ka noši a ya go gapa magadi ale a bego a nyetše ka wona, a re go fihla nawo gae a bušetša matšwela ale go beng ba wona gwa re a lešaka la gagwe a a gapa ka noši a ya go a tlogela moo a tsebago gore go ditau le dibatana tše dingwe o tla retwa tšona di kgeba segošane. 5

Kgoši Dianthona o ile go kwa yoo a dirile ka mokgwa woo, a re go bona le batho ba gagwe ba kganyetša mabjala ale a bego a letetše magadi a Sefatamollo ao a bego a etla go nyala morwedi wa gagwe e lego Kgabagare, a thothela mabjala ale ka lešakeng ka moo go bolokilwego batswadi ba gagwe gammogo le magagabo, e le mabjala a a etilwego pele ke pholo ye e lekanago le tlou eupša e phadimago bjalo ka kubu. Go fihleng o khuname dihlogong tša mmagwe gore a dumedišetšwe, kgonthe a ya ka ngwana wa motseta go fihla a felela go tatagwe. O ile go ithatharatha ka moo a ithatharathago ka gona a be a bega le kgomo yela ya go tla go phumola bošaedi bjoo a bo dirišitšwego ke Sefatamollo ... 10 15

[Letl.157]

- 1.2.1 Tikologo ya setsopolwa se ke ya segologolo. Tiiša kgopolo ye ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 1.2.2 Tsopola ditiragalo TŠE PEDI setsopolweng se tša go laetša gore Dianthona ke motho wa go khunamela badimo. (2)
- 1.2.3 Mongwadi ke moanegi wa ditaba tša setsopolwa se. Fahlela ka lebaka la go kwagala go ya ka temana ya 1. (2)
- 1.2.4 Ke moya ofe wo o fokago setsopolweng se, mabapi le Kgoši Dianthona ge a itokišeditše lenyalo la morwedi wa gagwe gomme gwa se be bjalo? (2)
- 1.2.5 Ala bokamorago bja setsopolwa se ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 1.2.6 Hlaloša ka moo mongwadi a šomišitšego mebolelwana ye e thaletšwego go laetša pefelo ya Sefatamollo. (2)
- 1.2.7 Go ya ka moo o kwešišago padi ye ka gona, ke kgegeotiragatšo efe yeo e bonalago ge Sefatamollo a gapa dikgomo tša go nyala mmagosetšhaba? (1)
- 1.2.8 Ahlaahla molaetša wa padi ye. Fahlela karabo ya gago. (2)

[35]

POTŠIŠO YA 2: DILO TŠELA KE BATHO – MC Mphahlele

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

2.1 SETSOPOLWA SA C

Ka tšhelete yeo a bego a e gola ga van Niekerk, Mukhabudi o ile a ithekela diaparo le dipuku. Tatagwe o be a sa mo rekele selo, a rekela bana ba Meisie. Le ge bana ba Meisie ba be ba mo tshwenya, ba be ba sa mo tšeele tšhelete goba dilo tšeo a itheketšego tšona. Bothata ka mo gae bo be bo bonala ka nako ya dipoelo tša meleko le ditlhahlobo. Dipego tša gona di be di romelwa batswadi ka mangwalo. Gona moo bana ba Meisie ba be ba swara bothata, ba tseba gore dipego tša bona di ka se kgahliše. Ka gona ba be ba hlolela poso tšatši le lengwe le lengwe gore ge ba ka di hwetša, ba di bule gomme ge di sa kgahliše ba di kgeile, ba di lahle. Le pego ya Mukhabudi ba be ba sa tšhabe go e bula gomme ba e fiša ge ba hwetša e phala tša bona. 5

Mengwaga ga e thata, e feta ka pele, kudu ge o ipshina. Le ge mošemane Mukhabudi o ka re o a tlaišega, o ile a no makala a šetše a le ka kreiting ya bošupa, ya mafelelo dikolong tša praemari. Nako ya ditlhahlobo e ile ya fihla gomme moisa a phasa ka dinaletšana. 10

[Letl.32–33]

- 2.1.1 Efa tswalano ya baanegwa ba ba latelago go ya ka tsebo ya gago ya padi ye:
- (a) Mukhabudi le van Niekerk
 - (b) Meisie le Mashudu
 - (c) Mukhabudi le Mashudu
 - (d) Lufuno le Mukhabudi (4)
- 2.1.2 Efa kakaretšo ya setsopolwa se ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 2.1.3 Ka dintlha TŠE PEDI laetša tekolapejana ya setsopolwa se. (2)
- 2.1.4 Tšweletša sehloa sa padi ye ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 2.1.5 Hlaloša ka dintlha TŠE PEDI ka fao diteng tša setsopolwa se di sepelelanago le morero wa padi ye ka gona. (2)
- 2.1.6 Ka ntlha E TEE hlaloša tebelelo ya mongwadi setsopolweng se. (1)
- 2.1.7 Ka dintlha TŠE PEDI ahlaahla ka fao bothata bja padi ye bo rarolotšwego ka gona. (2)
- 2.1.8 Maikutlo a gago ke afe mabapi le ge bana ba Meisie ba fiša dipoelo tša Mukhabudi? Fahlela karabo ya gago. (2)

2.2 **SETSOPOLWA SA D**

O rile ge a fihla mo ditabeng tša go rakwa ka ngwakong wa gagwe gona, a ba a rothiša keledi. Ngwako woo o be o sa ngwadilwe ka leina la Meisie le sefane sa gabo sa Williams. O ile a re Meisie o no mo radia e ntše e le setšene ya maphodisa. Mashudu o ile a tšwela pele a re: 'Meisie ke noga ya marabe. Ruri ke be ke robala kobo e tee le noga mengwaga ye ka moka. O rile ge a lemoga gore ke kgauswi le go tšea phenšene, a napa a itira yo boleta, wa go nthata go fetiša tekanyo, le gona wa go ntlhompha le go rata bana ba ka.'

5

Bana ba ile ba makala, ba tlabega, go kwa ge Meisie a ile a botša tatago bona a re: 'Bana bjale ba godile, yo mongwe le yo mongwe o nyaka phapoše ya gagwe, mo a ka beago dilwana tša gagwe, a notlela.' Moo o ile a bala boLufuno le boMukhabudi. Mashudu o re o ile a makala, a no re mosadi wa gagwe o fetogile, 'o tseba ge Mukhabudi le Lufuno e le bana ba rena.' O ile a botša bana go re ba katološitše ntlo ya Meisie ka diphapoše tše tharo, ba kaonafatša morala, ba katološa phapoše ya go jela le ya go no iketla.

10

[Letl.70]

- 2.2.1 Tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebja. Tiiša kgopolo ye ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 2.2.2 Tsopola dintlha TŠE THARO setsopolweng se tša go laetša gore Meisie ke mosadi yo sehlogo go tšwa temaneng ya 1. (3)
- 2.2.3 Mashudu ke moanegi wa ditaba tša setsopolwa se. Fahlela ka lebaka la go kwagala. (1)
- 2.2.4 Ke moya ofe wo o tšweletšwago ke polelo ya Mashudu setsopolweng se? Tiiša ka ntlha E TEE. (2)
- 2.2.5 Ala bokamorago bja setsopolwa se ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 2.2.6 Hlaloša ka moo mongwadi a šomišitšego mebolelwana ye e thaletšwego setsopolweng se. (2)
- 2.2.7 Go ya ka moo o kwešišago padi ye ka gona, ke kgegeotiragatšo efe yeo e bonalago ge Meisie a kgopela Mashudu gore a katološe ntlo ya bona? (1)
- 2.2.8 Ahlaahla molaetša wa padi ye. Fahlela karabo ya gago. (2)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 35**

KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA**POTŠIŠO YA 3: DI ŠITILE PHAAHLA – SN Tseke**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

3.1 SETSOPOLWA SA E

MONAWA:	(O swara Tlhakolane.) Aowa, monna, o dira molato wo mogolo. Tlogela morutiši hle, ke a go rapela.	
TLHAKOLANE:	(O befetšwe wa marabe o tšhetšwe ka mobu wa go fiša.) Eya! Ek sal hom regmaak. Ek is nie sy kind nie, ek is 'n man. Eya! Le yena, ge a ka ntesa, a emela kgojana, ke tla mo tlogela.	5
MONAWA:	Morutiši! sepela mola pomping, o hlape sefahlego se hle. O se batamele hle monna, ke tla bolela le yena gore a tle a kgopele tshwarelo.	
MOTŠHATŠHA:	Nka be o ba lesetše gore yo mongwe a be a betele yo mongwe, a re mola a ferotše mahlo, e be gona o kago go ba namola.	10
SEREPELELE:	(O leba Namele, gomme o a mmotšiša.) Kgane go reng nke o fapana le morutwana, gomme ebile le a lwa?	
NAMELE:	Ga go re selo. Di tlogele ke tša rena. O se ke wa di tsena.	15
SEREPELELE:	Ke be nka se di tsene, eupša hlogo o le bone a feta, gomme a re ke tle ke le bitše.	
NAMELE:	A ke re sekolo se tšwele na? Na hlogo yena o tla tsena tša ka motseng a kgona na?	
MOTŠHATŠHA:	Aowa, Morutiši, wena sepela o botše hlogo gore ga go ntwana, ba a bapala. Le gona ke gona ke tla ba hlokomela.	20
TLHAKOLANE:	Rutang yo Namele gore a tloge barutwana morago, a šale ba bangwe barutiši morago ...	

[Letl. 84–85]

- 3.1.1 Kgetha semelo sa maleba go tšwa go KHOLOMO YA B gomme o se nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO YA A. Ngwala fela nomoro ((a)–(d)) le tlhaka ya maleba.

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
(a) Motšhatšha	A Morutwana wa lenyatšo
(b) Monawa	B Morutiši wa go hloka kwešišo
(c) Tlhakolane	C Morutwana wa maikarabelo
(d) Namele	D Morutiši wa pelo ye botse le boikokobetšo
	E Morutiši wa pelo ye mpe

(4 x 1) (4)

- 3.1.2 Tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebjae. Fahlela se ka go tšweletša mehlala YE MERARO. (3)
- 3.1.3 Moya wo o fokago mo setsopolweng se ke wa mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 3.1.4 Laetša gore setsopolwa se se ka bapalega sefaleng o lebeletše dintlha tše di latelago:
- (a) Baanegwa (1)
- (b) Ditšhupasefala (1)
- (c) Poledišano (1)
- 3.1.5 Thulano ye e tšwelelago setsopolweng se ke ya mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 3.1.6 Maikutlo a gago ke afe mabapi le maitshwaro a Namele a go betha Tlhakolane? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 3.1.7 Ka dintlha TŠE PEDI akanya ponelopele ye o bago le yona mabapi le barutiši ba go lwa le bana ba sekolo. (2)

3.2 SETSOPOLWA SA F

MAŠUTŠA:	Ntwa ya bona ke e bone ke le kgojana, ka roma Serepelele go bona, gomme a boa a mpotša gore ba tla tla ofising. Bjale tše ba di bakago tše di a mmakatša.	
MOTŠHATŠHA:	Le rena re tlabegile gore re kwa eng ya go swana le eng ge re le mo. A e ka ba ke nnete Tlhakolane ke yena a go boditšego gore Namele o ngwadile lengwalo?	5
MAŠUTŠA:	Ke sa tla ka araba dipotšišo tše, a ke kgopele Morena Mokhuša ka motato a ke a tle ka mo. (<i>O leletša Mokhuša, o a mmitša, gomme o fihla ka pela.</i>) Nna le yo Mokhuša re biditše yo Tlhakolane go mmotša gore ofisi e leboga mediro ka moka ya Khuduthamaga ya lena le ka mo e šomišanago le barutiši ka gona.	10
MOTŠHATŠHA:	Le ge Tlhakolane a be a go boditše mongwadi, ga ke bone phošo felo. Kgane wena Namele o be o sa bone go hlokega ga meetse le tšona dintlwana tša boširelo mo sekolong?	15
NAMELE:	Ke be ke bona bohlokwa bja dilo tše pedi tše.	
MOTŠHATŠHA:	Ga ke go sekiši morutiši, o se fele pelo. A ge nka be ka nnete o be o lemošitše ofisi gore meetse le dintlwana di a nyakega, na o be o tla ipona molato wena ka bowena?	20
NAMELE:	Aowa.	
MAŠUTŠA:	Bjale mpotše mo Namele, na ke nnete le bakile sona seo le yo Tlhakolane?	

[Letl. 94]

- 3.2.1 Efa tswalano magareng ga baanegwa ba ba latelago:
- (a) Mašutša le Namele (1)
 - (b) Motšhatšha le Tlhakolane (1)
 - (c) Serepelele le Mokhuša (1)
 - (d) Namele le Tlhakolane (1)
- 3.2.2 Efa kakaretšo ya setsopolwa se ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 3.2.3 Tšweletša bokamorago bja setsopolwa se ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 3.2.4 Tšweletša molaetša wa papadi ye. (1)
- 3.2.5 Laetša ka moo mongwadi a tšweleditšego kgegeophetogi papading ye. (1)
- 3.2.6 Tšweletša tharollo ya bothata papading ye. (1)
- 3.2.7 Laetša mohola wa ditšhupasefala tše di šomišitšwego setsopolweng se. (1)
- 3.2.8 Ka dintlha TŠE THARO efa tema yeo e kgathwago ke moanegi papading ye. (3)

[35]

POTŠIŠO YA 4: GA LE BATSWADI BA SELO – Phillip Mothupi

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

4.1 SETSOPOLWA SA G

(Lapeng la Setongwane mantšiboa. Ka karatšheng go tletše basadi le banna ba iketlile ka bjala. Mmino o leletšwa godimo ebile ba a bina.)

SETONGWANE: *(O bina le yo mongwe wa basadi abile a opediša le koša ya Percy Sledge ya Take time to know her) Cape Town is not here!* 5

PHAFANA: *(O a mo sega) Aowa monna Setongwane. Koša ye ga e re Cape Town is not here.*

SETONGWANE: *(Ka go tagwa) O a tsenwa wena monna Phafana. Ge e sa re Cape Town is not here, e reng ka gore le Sejahlapa ga o se tsebe?* 10

PHAFANA: *(O sa sega) Le tlo segwa ke batho Setongwane. Koša ye e re: Take time to know her. Ka segageno e re: 'Tšea nako go mo tseba, monna.' (Go tsena Nkareng a athile mokotlana a bile a swere le dipolastiki gomme o a mmona.) Monna Setongwane, o a welwa!* 15

SETONGWANE: *(O bona Nkareng, o a tšhoga ebile o tloga kgauswi le mosadi o ya go Nkareng) Ao Nkareng mogatšake, o bewa ke eng mo gae ka nako ye?*

NKARENG: *(Ka pefelo) Yeo taba ga e nyake wena Setongwane. Wena tšwela pele o bine le setagwana sela sa gago nkego ke lehopane. (O a retologa o a tšwa o leba ka ntlong.)* 20

SETONGWANE: *(O mo šala morago) Aowa mogatšake, ema ke go hlalošetše. (Nkareng ga a mo theetše o a sepela gomme o mo šala morago ba tsena ka ntlong.)*

[Letl. 9–10]

4.1.1 Kgetha semelo sa maleba go tšwa go KHOLOMO YA B gomme o se nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO YA A. Ngwala fela nomoro ((a)–(d)) le tlhaka ya maleba.

KHOLOMO YA A		KHOLOMO YA B	
(a)	Setongwane	A	Monna wa go ba le maele
(b)	Phafana	B	Mosadi wa lenyatšo
(c)	Nkareng	C	Monna wa go hloka maikarabelo
(d)	Moloki	D	Mogwera wa potego
		E	Mosadi wa go se hlokomele ngwana wa gagwe

(4 x 1)

(4)

- 4.1.2 Tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebjae. Fahlela se ka go tšweletša mehlala YE MERARO. (3)
- 4.1.3 Moya wo o fokago mo setsopolweng se ke wa mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 4.1.4 Laetša gore setsopolwa se se ka bapalega sefaleng o lebeletše dintlha tše di latelago:
- (a) Baanegwa (1)
- (b) Ditšhupasefala (1)
- (c) Poledišano (1)
- 4.1.5 Thulano ye e tšwelelago setsopolweng se ke ya mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 4.1.6 Maikutlo a gago ke afe mabapi le maitshwaro a Setongwane? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 4.1.7 Ka dintlha TŠE PEDI akanya ponelopele ye o bago le yona mabapi le banna ba go se botagalele malapa a bona. (2)

4.2 SETSOPOLWA SA H

PULANE:	O realo na?	
NKELE:	Matšatši ga a hlabe ka go swana le ge e le gore a hlaba felo gotee Pulane.	
PULANE:	Ebile ke nyakile go lebala, o a tseba.	
NKELE:	O lebalang bjale?	5
PULANE:	Goseng o sa le o re o na le taba ye o nyakago go mpotša yona.	
NKELE:	Oo, ke a gopola bjale. Ke be ke nyaka go go botša gore kua gae ba re ke ya komeng ngwaga wo.	
	A wena ga o ye?	
PULANE:	Aowa Nkele, a ke re ke go boditše go tloga kgale gore nna ga ke bolle?	10
NKELE:	A ge batswadi ba gago ba ka re o ye o tlo gana?	
PULANE:	Ga ke kgolwe ba ka re ke ye ka gore le bona ga ba kwane nayo.	
NKELE:	Ba reng ba sa kwane nayo ka gore ke setšo?	
PULANE:	Le ge e le setšo eupša e bitša mašelang a mantši matšatšinyana a.	15
NKELE:	A ba e hloela gore e a bitša?	
PULANE:	E sego seo fela, eupša le go hlokofala ga bana ka bontši.	
NKELE:	Aowa, mabaka a gago a tloga a kwagala mogwera.	
PULANE:	A bjale o ra gore ge o boa komeng ga o sa tlo ba mokgotse wa ka?	
NKELE:	Nna ga ke bjalo Pulane. O mogwera wa ka ebile o mokgotse wa ka go tlogela kgale. A nka tla ka go tlogela ka lebaka la koma bjang? (Go Ila saerene) Ee! Tšhipi še e a Ila ...	20

[Letl. 33–34]

- 4.2.1 Efa tswalano magareng ga baanegwa ba ba latelago:
- (a) Nkele le Pulane (1)
 - (b) Pebetse le Nkareng (1)
 - (c) Phala le Pulane (1)
 - (d) Nkareng le Pulane (1)
- 4.2.2 Efa kakaretšo ya setsopolwa se ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 4.2.3 Tšweletša bokamorago bja setsopolwa se ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 4.2.4 Tšweletša molaetša wa papadi ye. (1)
- 4.2.5 Laetša ka moo mongwadi a tšweleditšego kgegeophetogi papading ye. (1)
- 4.2.6 Tšweletša tharollo ya bothata papading ye. (1)
- 4.2.7 Na mohola wa ditšhupasefala tše di šomišitšwego setsopolweng se ke ofe? (1)
- 4.2.8 Ka dintlha TŠE THARO efa tema yeo e kgathwago ke moanegi papading ye. (3)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 35**

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA

Mo karolong ye, dipotšišo di tla botšišwa go tšwa go dikanegelokopana tše:

- 'Moputso wa molwelannete' – JRL Rafapa
- 'Go hloka tsebe' – M Mathete

POTŠIŠO YA 5: KHUPAMARAMA – Mamphoku Mamabolo

ELA TLHOKO: Araba dipotšišo ka moka tša dikanegelokopana, e lego POTŠIŠO ya 5.1 le ya 5.2.

5.1 'MOPUTSO WA MOLWELANNETE' – JRL Rafapa

SETSOPOLWA SA I

Tšatšing la ge Totompana a tlo tšewa ke mafokisi a magolo a Lebowakgomo ebile a hlobolwa kobo ya mmušo le diphegwana tša bogolo, ditaba tša phulega. Taba ya gore naa Khasamula o reng a tšwele kgolegong morago ga letšatši le tee le kgorong a se a fihla, ya arabega. Le taba ya gore naa faele ya molato wa monna yoo wa Tshamahansi e timetše bjang ya arabega. 5

Khomišene e be e utolotše le gore tshedimošo ya khomputha ya bohlatse bja go amana le melato ya sehloga sela sa bahlakodi sa kua bolahleladitlakala bja Tshamahansi, yeo khasete ya gona e bego e timeletše, e be e utswitšwe ke Totompana e lego mošireletši wa bahlakodi bao yoo mogolo wa gagwe o bego o oketšwa ke tefelo ya pipamolomo ya basenyi bao kgwedi ka kgwedi. 10 Molaolaseteišene sa Mahwelereng le yena o be a file khomišene khasete ya *video* ya kopano ya sephiring ya Totompana le Risimati le Khasamula le mekadikadi ye mengwe ya Soweto le Alexandra.

Dikopano tše bjalo di be di swarelwa legolong le lengwe moo maropeng a sebo sa Kgoši Makapan, dithabeng tša Borale, gomme mafokisi a lesedi a sephiring a molaolaseteišene a be a atlegile go bea khamera ye e khukhunago ka moo ka theknolotši yeo e tseneletšego. Moo setšeamantšung sa *video* yeo go be go bile go utologa khupamarama ya go etwa pele ke Totompana ya go beakanya go tšeiša Tšhabarebone phiri ... 15

[Letl. 39]

5.1.1 Efa tswalano ya baanegwa bao ba latelago go tšwa kanegelongkopana ye:

- (a) Totompane le Tšhabarebone (1)
- (b) Khasamula le Totompane (1)
- (c) Risimati le Khasamula (1)

5.1.2 Tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebja. Fahlela ka dintlha TŠE THARO. (3)

- 5.1.3 Molwantšhi wa kanegelokopana ye ke Tšhabarebone. Fahlela ka lebaka la go kwagala. (1)
- 5.1.4 Ka dintlha TŠE PEDI ala bokamorago bja setsopolwa se. (2)
- 5.1.5 Go ya ka setsopolwa se Totompane ke lehodu. Tiiša kgonthe ya se ka go ntšha ditiragalo TŠE PEDI temaneng ya 2. (2)
- 5.1.6 Ka dintlha TŠE PEDI laetša kgadimopele go ya ka setsopolwa se o lebeletše Risimati, Khasamula le mekadikadi ya Soweto le Alexandra. (2)
- 5.1.7 Hlaloša tema yeo e kgathwago ke moanegi setsopolweng se. (1)
- 5.1.8 Ke maikutlo a mohuta mang ao a go aparelago morago ga go bala kanegelokopana ye? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 5.1.9 Ke thuto efe yeo o ithutilego yona setsopolweng se? Fahlela ka ntlha E TEE. (2)

LE

5.2 'GO HLOKA TSEBE' – M Mathete

SETSOPOLWA SA J

'Ngwana towe, ke gore o kgahlwa ke gona go fela o bona basadi ba metse ka mehla ba etla ka mo lapeng ka lebaka la maitshwaro a a gago a go nkgabodupa?' Ge a realo Ngwakwana o be a bile a nyako tšewa ke pelo. 'Ke re mpotše, mosetsana! O reng o kukile nkwana yeo ya gago mola ke bolela le wena?' 5

Ngwakwana letšatšing leo o be a jele bogale bjoo bana ba gagwe ka bobedi ba sa kago ba mmona a bo jele mola ba belegwago. Bjalo ka motswadi yo mongwe le yo mongwe, o be a ithirile le pelo gore tša morwediagwe di mo selekišitše diretlo go lekane, bjale o phetha lela le rego mmagongwana o swara thipa ka bogaleng. 10

'Ga se nna ke yago go banna bao, ke bona ba tlogo go nna. Ge eba basadi bao ba sa rate tšeo banna ba bona ba di dirago, gona a ba ba kgoke gore ba tle go ikhutša nna.'

'Bjale wena o bona go le kaone gore o upše o thube malapa a bona? Hle, ngwanaka, nke o kgaogane le mesepelwana ye ya gago ya go se re selo. Ke lapile nna ka go phela ka mehla ke ekwa ka moo basadi ba metse ye ba boelago ka leina la gago ka gona.' Ngwakwana a realo ka boikokobetšo bjo bo bego bo kopane le pefelo. 15

[Letl. 262–263]

- 5.2.1 Kgetha karabo ya maleba. Mohuta wa kanegelokopana ye 'Go hloka tsebe' ke:
- A Phahlošo
B Histori
C Boitshwaro
D Lerato (1)
- 5.2.2 Go tšwa temaneng ya 1, tsopola dikafoko TŠE PEDI tša go laetša moya wa pefelo wa Ngwakwana. (2)
- 5.2.3 Akaretša temana ya 1 ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 5.2.4 Ka dintlha TŠE PEDI ntšha mothalonako kanegelokopaneng ye go tšwa temaneng ya 2. (2)
- 5.2.5 Bontšha phekgogo yeo e tšwelelago kanegelokopaneng ye. Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 5.2.6 Efa mohuta wa thulano wo o bonalago setsopolweng se. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 5.2.7 Efa ponelopele ya gago mabapi le maitshwaro a Ntswaki morago ga gore a kgalwe ke batswadi ba gagwe. (1)
- 5.2.8 Na mongwadi o atlegile go tšweletša baanegwa ba kanegelokopana ye? Fahlela karabo ya gago. (1)
- 5.2.9 Ahlaahla ka fao mongwadi a rumilego kanegelokopana ye ka gona. Fahlela karabo ya gago. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: THETO

Mo karolong ye, dipotšišo di tla botšišwa go tšwa go direto tše:

- 'Mphe Matšatši' – BMT Makobe
- 'Afrika, Nagasello' – P Mamogoba

ELA HLOKO: Araba dipotšišo ka moka tša direto, e lego POTŠIŠO ya 6.1 le ya 6.2.

POTŠIŠO YA 6: DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe

6.1 Bala sereto sa ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

THETOTSOPOLWA YA K

MPHE MATŠATŠI – BMT Makobe

- 1 Mphe matšatši Khutapelo;
- 2 Nkokeletše a borutho Mookoletši;
- 3 O ntatswiše a tswai la go tswala;
- 4 Ke je borekhu bja ka kgabo;
- 5 Ke kgabiše kgabo yago, Mong 'aka;
- 6 Ke kgono'kiba mokibo mpohong ya Ina l'ago.
- 7 Bona fase le rotha dikeledi.

- 8 Fase le rotha keledi,
- 9 Fase le porutla khulwana,
- 10 Fase le petleka melaka;
- 11 Tlhaserumo ya tšatši e rupolla mookola,
- 12 Ihlongwedinkgetlo le šipha šego ka šego;
- 13 šegoswiswi ke moo nta di ronwago,
- 14 Nnete le hlabile ka matshongwane.

- 15 Tšatši le a nananka, le a tšibatšiba;
- 16 Tlogolwana di kgamathetše maša'tsebo,
- 17 Nala di tla magapu go šetše mekiti.
- 18 Tšhemohwiti e sa rwa ... rwaatla;
- 19 Mohlomongwe re ka kopanya,
- 20 Mohlomongwe re ka tlatlabanya,
- 21 Matsogo ke a Gago.

- 22 Mphe moya, mphe kgotso ya matšatši.
- 23 Romela tšhwaana ya matšatšithabo -
- 24 Mabotwakewena;
- 25 Tšhukudu le phukubje, ka otopedi,
- 26 Di jelane tšelane,
- 27 Mogopo o be o tee, Thobela morena!
- 28 Mphe matšatši, Kukamatšhaba
- 29 Nkokeletše a kobotala, ratadima le talafetšego,
- 30 O ntšhwaiše mmaputswanyane, kgongwana' ngwanake.

[Letl.32–33]

- 6.1.1 Tsopola poeletšo methalothetong ya 1–4 o be o ngwale mohuta wa yona. (2)
- 6.1.2 Mohuta wa sereto se ke lehlologelwa. Fahlela ka dintlha TŠE THARO go tšwa temanathetong ya 1. (3)
- 6.1.3 Ka dintlha TŠE PEDI ngwala sebopego sa ka ntle sa sereto se o lebeletše ditemanatheto le methalotheto. (2)
- 6.1.4 Laetša ka dintlha TŠE THARO papadišantšu ye e tšwelelago temanathetong ya 1. (3)
- 6.1.5 Bontšha sekapolelo seo se šomišitšwego mothalothetong wa 15. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 6.1.6 Ngwala thekniki yeo e šomišitšwego methalothetong ya 23 le 24 o be o fe le mohola wa yona. (2)
- 6.1.7 Re alele molaetša wa sereto se. Fahlela karabo ya gago ka lebaka la go kwagala. (2)
- 6.1.8 Tšweletša keelathalo temanathetong ya 4 o be o fe mohola wa yona. (2)

LE

6.2 Bala sereto sa ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

THETOTSOPOLWA YA L

AFRIKA, NAGASELLO – P Mamogobo

- 1 Afrik'a molokotsa nagagadi lepe sa badimo,
- 2 Se wa atleng tša Rabadimo maakalale kukamadišhaba,
- 3 Se wa ka hlakore se remarema meetsemagolo maphasalale
- 4 Madiba a kgaoga a kgapetša naga di le kgole:
- 5 Mošokga wa Meditere fula la apeša Europa,
- 6 Magale 'a rema Atlantiki photo la photomela Amerika,
- 7 Intia gwa gweremana seoka gwa na pul'a marotholodi a magolo,
- 8 Gar'a madiamatala gwa rakalala mpho'a badimo Afrika.

- 9 Afrika nagamašotošoto, o le ramalwetši bohloko o kwa kae?
- 10 Namane bohloko go baba kae, o lla sa mogolodi nong ya mahlomola?
- 11 O gatilwe ke maswena dira matlakagothopa,
- 12 Mabala o tšerwe o tsenetšwe ke phehli o fatolotšwa mala,
- 13 O pherekantšwe kgopolo bana beng-šako ba bolawa ke tlala,
- 14 Afrika boa, kgola meriti bana ba dule ka boiketlo.

[Letl. 34]

- 6.2.1 Tsopola dibokantšu TŠE THARO go tšwa temanathetong ya 1. (3)
- 6.2.2 Akaretša methalotheto ya 1–8 ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 6.2.3 Efa setlabelatheto se se dirišitšwego methalothetong ya 2 le 3, o be o laetše mohola wa sona. (2)
- 6.2.4 Laetša sešura mothalotheong wa 7 o be o ngwale mohola wa sona. (2)
- 6.2.5 Ntšha morumokwano temanathetong ya 2 o be o ngwale mohuta wa wona. (2)
- 6.2.6 Hlaloša tirišo ya mantšu a go ya ka moo a šomišitšwego ka gona temanathetong ya 2:
- (a) Nagamašotošoto
 - (b) Matlakagothopa
 - (c) Pherekantšwe (3)
- 6.2.7 Efa thekniki yeo e dirišitšwego mothalotheong wa 10. (1)
- 6.2.8 Re alele maikutlo a moreti seretong se. Fahlela karabo ya gago ka lebaka la go kwagala. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA D: 35
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70

